

1. Άγρια τέρατα στην έρημο, επάνω: δαιμονομαχία και κάτω συνδυασμός λιονταριού και ανθρώπου.
 2. Νεκρική επιγραφή με βασιλιωνικό χάρτη της Γης. Το κείμενο από πάνω αναφέρει τον Ζαργύνα (zargukin) I και τον Nur-Dagan. Το πάτη πατραύ (κυκλικό ρέμα) περιβάλλει την έκταση της γνωστής Γης και τα επτά προκετεύμενα τρίγυνα περιγράφουν γνώσεις σχετικά για μακρινές περιοχές. Για μια από αυτές αναφέρεται ότι «= Ήλιος δεν φαινεται», άλλες χαρακτηρίζονται από περιέργα θηρια. Πρόκειται για νεοδασυλιωνική αντιγραφή πολαιότερου κειμένου και σχεδίου.

ΤΑ ΣΠΗΛΑΙΑ: ΧΘΟΝΙΟΣ ΧΩΡΟΣ ΣΤΙΣ ΣΗΜΙΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ

Οι σημιτικοί λαοί πίστευαν ότι το σύμπαν είναι μια σφαίρα, της οποίας το άνω και το κάτω ημισφαίριο χωρίζονταν από το επίπεδο πάνω στο οποίο βρισκόταν η γη.

Η γη περιβάλλονταν από θάλασσα, που στα δυτικά έβρεχε την Ακτή του κάτω κόσμου που έμοιαζε με σπήλαιο.

Η αντίληψη ότι τα σπήλαια αποτελούν ένα μέρος του βασιλείου των νεκρών, πηγάζει από τις ταρικές χρήσεις των σπηλαίων και από τη χρήση τάφων που δεν είναι παρά ανοίγματα στη γη.

Κοσμάς Μεγαλομάτης

Ασσυριολόγος - Αιγυπτιολόγος

Όπως στις ινδοευρωπαϊκές, γενικότερα, και στις ελληνικές, ειδικότερα, αντίληψεις τα απόλιτα αποτελέσματα ένα χρήσιο χώρο ο οποίος είναι μέρος του Κάτω Κόσμου. Επιπομπές και εκτεταμένες περιγραφές του Κάτω Κόσμου των απόλιτων έχουμε στην ασσυριακή βαθύλιανική λογοτεχνία, στα αιγαυττιακά κείμενα και στη Βίβλο. Η φοινικική επιγραφή, τα αραμαϊκά κείμενα, η σιριακή χριστιανική λογοτεχνία, τα Κοράνι και η αραβική και περικοπή κοσμογορία προσφέρουν επίσης, λίγα δείγματα έρευνας με αυτό το θέμα. Το ίδιο ισχύει και για τη χριστιανική αιωνιοτήτη λογοτεχνία και τη νότια αραβική. Είναι ωτόσο αξιοσήμοντες ότι τη πλουσιότερη λογοτεχνία, σχετικά με το θέμα, απορρέει από τις όχι σημαντικές αλλά συμφερούσιες αντίληψεις και κοινωνίες.

Υπάρχουν μερικές συγκεκριμένες πηγές, ανάμεσα στα πολλά είδη ασσυριακού-βαθύλιανικής λογοτεχνίας και στις χλιδείς πινακίδες, από τις οποίες αντλούμε πολλά στοιχεία: Οι παλιές μεγάλες εποικίες - «Ενούμα Έλις» - («Όταν έπανω») πρόκειται για τη βαθύλιανική κοσμογορία, «Αναχώσις» (ο αναβούντας καταλύματος) «Η κάθαρσης της Ιστάρ στον Κάτω Κόσμο», «Ο μύθος του Τρρα, θεού του Κάτω Κόσμου».

- «Ο μύθος του Νεργάλ και της Ερεγεγέγαλ» (θηλυκού παρέδρου των βαθύλιανικού όρχοντα του Κάτω Κόσμου). «Το έπος του Γκλύκυρου» και άλλα μικρότερα κείμενα, μας δίνουν λεπτομερείς περιγραφές για όλα τα επί μέρους θέματα του Κάτω Κόσμου. Έχουμε επίσης άλλα λογοτεχνικά είδη με σχετικές αναφορές: μαντικό κείμενο, εξόρκισμα και οράματα, όπως το «Οράμα Κόλασης» (στην ασσυριακή παραλλαγή του).

Η Ταράδ, το εβραϊκό πρωτότυπο της Παλαιού Διαθήκης, και οι βρίσιες κοσμογορικές σημειώσεις, δεν είναι τόσο αναλυτική σε θέματα τοπογραφίας του Κάτω Κόσμου. Οι αιγαυττιακές αναφορές προσδρομούνται στα τείλα των νεκρών, τα οποία αποτελούν ένα σύνολο που ονομάζεται «Τα Βιβλία του Κάτω Κόσμου».

Τα βιβλία του Κάτω Κόσμου είναι πολύ αναλυτικά και πλούσια σε περιγραφικά στοιχεία. Ένα από αυτά παρατίθεται τον τίτλο «Τα Βιβλία των Στηλήων» και χρονολογεύεται από την 19η εθνική. Επίσης στοιχεία για τις δραστηριότητες στον Κάτω Κόσμο διέρκουν σε πειραματικό τομέα τούτο παλιά, δύο τα κείμενα των Πυραμίδων.

Με σύντομη περιγραφή το σύμπαντος θα μας βοηθήσει να καταλύσουμε σε ποιο σημείο τοποθετείται ο Κάτω Κόσμος. Πολὺ περισσότερο, επειδή οι διάφορες απώνεις των αρχών σηματικών λαών συγκλίνουν στην όποιη, ότι το Σύμπαν είναι μια σφράγια, η οποία διαιρείται σε δύο ημισφαίρια, που χωρίζονται μεταξύ τους από ένα επίπεδο στο κέντρο του οποίου δρίσκεται η γη των ανθρώπων.

Η περιγραφή του ανώτερου ημισφαίριου σχετίζεται αναγκαστικά με την υπόθεση της προτεραιότητας του υδάτινου στοιχείου¹ και της δημιουργίας των πετρώματος, τη 2η ημέρα δημιουργίας στην Βίβλο, το οποίο χρησιμεύει στο διαγωνισμό των επώνων και κάτω υδατίνων όγκων των πρατηρικού ακεφαντών. Αυτός ο διαχωρισμός έχει αλλού παρουσιασθεί όχι σαν εντολή, αλλά σαν πρασινάδα διάσημη, στην Βαθύλιανα αναφέρονται στον Μαρδούκ κατά

την Τιαμάτ. Πρόκειται για φυσικές ή υπερφυσικές συγκρούσεις, στις οποίες αργότερα έδωσαν ηθικό και φιλοσοφικό χαρακτήρα².

Πριν δώμε το αινεντικό βαθύλιανικό έπος Ενούμα Έλις, θα προσέξουμε τις φυντικές παραφθόρες των βαθύλιανικών ονομάτων θεών στα ελληνικά: Ο Άποσαν είναι ο βαθύλιανικός Άρει και η Ταύθε ή Θάτε η παρέδρος του Τιαμάτ. Τα Λάρη και Λάρην, ενώ τα Αστρούς και Κιασρ προέρχονται από τα Αστραν και Κιασρί. Καν ουν έχει μετατραπεί σε «Άνος» και ο Εά (βαθύλιανικός Άρεις) παραπέδεται σε «Άρες».

Οι αινεντικοί κείμενοι του Επιμηλίου Ελις αρχίζει με τις λέξεις οι οποίες σημαίνουν: «όπως επάνω στο ουρανός δεν έχει ονομασία»³ και η γέννηση δεν έχει το καθόλου και το ζάχαρη, Τιαμάτ η μητρά και των διυσ... - τους οποίους μπορούμε να παραθάλλουμε με το αρχικό ζεύγος Ωσκανού και Τρήβος.

Θα πρέπει να σημειώσουμε μερικό τοπογραφικό δεδομένο, πριν προχωρήσουμε στην γη των ζωντανών και τον Κάτω Κόσμο. Αρού ωριζόμαστην τα υδάτινα στοιχεία σε πάνω και κάτω, δεν έπουσαν να υπάρχουν διοδοί.

«Έτι ενώ η Βροχή, το χαλάν και το χών έχουν τους χώρους τους στα πάνω από το στρεμένο» - «πάνω υδάτων στο στρεμένο» - μπορούμε να μλαύσουμε και για ειδή διώδων⁴. Από την άλλη πλευρά, έχουμε τη μαρτυρία ότι οι υπόγειες πηγές συμπληρώνονται από το νερό του παπάτων δύσθων⁵. Έτσι θα πρέπει να θέσουμε την αντιτοιχία του Αρει στο απότομο δύσθων του Κάτω Κόσμου με τα γλυκά νερά του Οικανούν, τα οποία σχετίζονται με τα δύο τοποθετούμενα πάνω από το στρέμα και την αντιτοιχία της Τιαμάτ στη γη των ζωντανών με τα αλμύρα νερά της ποιλίσθιαν τη γη.

Το κάθι ημισφαιρίο χωρίζεται σε τρια ακαθόριστα επίπεδα το χώρο μάκμενος κάτω από τη Γη, όπου εκτείνεται ο Κάτω Κόσμος, τον Αρει, τον μιγάλον ωκεανών⁶ και κάτω τους βαθύλιανικούς ακόμη πάνω στην προσπέδαιντα δύσθων⁷ (κατάταξην) την Αλήθ των 600 Ανουνάκι. Ο δύο χώροι κατοικία του Αρει (μετά την νίκη του πάνω στον Αρει) φέρει τις βάσεις των βανών με τα οποία έπροσδιδόνται στη Γη⁸ και γενικότερα τις βάσεις της Γη⁹.

Αλλά ας γυρίσουμε στη γη των ζωντανών, η οποία είναι ο μόνος «καλός» χώρος, όπου οι καινοί νηντροί μπορούν να κινούνται χωρίς φόβο και κινδύνους. Με την ονομασία του θέβην στα εβραϊκά ή τάβλι στην βαθύλιανικά, χαρακτηρίζεται σαν τόπος στοιχερός, βάση της ανθρώπινης ζωής¹⁰, συσχετίζομε με την έννοια κατοικήσης και καλλιεργήμαντης γης¹¹, στην αραβικά αδαμ σημαίνει δέρμα¹²). Δρόμοις έξω από το χώρο αυτών ακολουθούσαν οι νεκροί προς τον Κάτω Κόσμο. Καμιά φορά, μερικές εξαιρετικές περιπτώσεις θεωρούνται σα δύναμη λογοτεχνικής κείμενα.

Υπάρχει λοιπόν μια μεγάλη έρημος (seui), η οποία οδηγεί προς τον Κάτω Κόσμο. Είναι η εισοδος του Κάτω Κόσμου (πειθερ εστιν), όπως θα δώμε. Έχει χαρακτήρα στεπάσια, όπου συνχένονται τα πάντα πάντα στην Τιαμάτ. Πρόκειται για φυσικές ή υπερφυσικές συγκρούσεις, στις οποίες αργότερα έδωσαν ηθικό και φιλοσοφικό χαρακτήρα¹³.

Η έρημος δυτικά του Ευφράτη, περιγράφεται από την λέξη σαδύ σε αντίθεση με την χαμηλή επίπεδη χώρα (ματ) της Μεσοποταμίας. Είναι τόπος κακώς¹⁴, είναι «ανοικτή χώρα» όπου συχνάζουν άγρια τέρατα (εικ.1) και ζώα, όπως φίδια και σκορπιοί. Εκεί βρίσκεται και το πουλί Κάθ'α¹⁵, στρουθοκάμηλοι, σάτυροι και ακόμη το περιβόλτο δασιόνιο Αιλί¹⁶. Φαίνεται ότι κανένας οργανωμένος κράτος δεν προκειται να εμφανισθεί εκεί, γιατί ο τόπος φέρει την επιγραφή «όχι βασίλειο εκεί»¹⁷. Το αλλιώ είναι χαρακτηριστικό του χώρου αυτού. Με την λέξη medaber (συγγραπτικά πτηβή, ασσυριακά πατέβας) περιγράφεται η «ανοικτή χώρα» όπου ζουν τοσκάλαι¹⁸, γαιδούραι¹⁹, στρουθοκάμηλοι²⁰, γύπτες²¹. Υπάρχουν απλές και κοιλιέ χώροι²², κατοικίες για λάγους. Με την λέξη αγάν διλέναιται η έννοια του άγριου τόπου²³. Εξάλλου, με την λέξη Ishiman έχουμε την προσλαμβάνουσα παράσταση κενής έποτσι²⁴, στοιχείο σχετικό με τον όρο medaber. Εντύπωση καταστροφής, «ερεπία»²⁵, δινεί η λέξη ήσαραν, περιοχή χωρὶς νερό²⁶, είναι το νόμα της λέξης tsibί και η λέξη διλ²⁷ περιγράφει το πολύτιμο κενό. Με τέτοιες έννοιες δεν είναι εύκολη η συγκεκριμένη γεωγραφική τοποθέτηση και η χάραξη μιας συνοριακής γραμμής.

Πριν φθάσουμε στο δυτικό όριο, όπου θα μαροφοδότησουν πληροφορίες και στοιχεία τα βαθύλιανικά κείμενα, αξίζει να παρατηρήσουμε την υπάρχη «κακών τόπων» μέσα στη γη των ανθρώπων από τη σημείο ακατοίκησης γης²⁸ ή ερείπων πόλεων²⁹. Αργότερα, όλα αυτά τα σημεία θα πάρουν μορφή ηθικής φιλοσοφίας με την απειλή της εκεί απομόνωσης σε περιπτώση αμφιτίσιας. Είτε sh³⁰τηλάν (αγιρόττα) αποβαίνει η χώρα η οποία στερεάται ευλογία³¹. Επίσης τα σηπλαία, οι τόφοι και τα κοιλώματα χαρακτηρίζονται σαν κακοί τοπίοι, όπως θα δώμε παρακάτω.

Ένα υδάτινο - ατελείωτο - σύνολο κλίνειν την ερημική έκταση, η οποία κείται στα δυτικά μέρη της γης των ανθρώπων. Αυτό είναι η διάλογος των ολμών υδάτων (ταπτική παραφθόρη πέρα από τον Μαρδούκ και πάλι ποτέ κραταίς Τιαμάτ), η οποία περιβάλλει διάλει τη γη των ανθρώπων (Το υδότινο αυτό συγκρότημα φέρει και οριούμενα άλλα ονόματα όπως Salam ή Irhan, ή ακόμη Uai στην εθετουργική κείμενα εναντίον του Lamastu. Μια άλλη ονομασία είναι Hubur). Ο Hubur είναι ένας ποταμός του Κάτω Κόσμου (Hubur παι-κατί: «ο πλατύς»). Το ινδοευρωπαϊκό μοτίβο των ποταμών του ικεανού (Στήνων Αχέροντας, Κυκετός και Αήθη στην ελληνική τους έδραση, η Μαρασσαντή και Νακκηλιάτα, σύμφωνα με τις χειτιπικές τοπογραφικές πλάροφοριες) δεν είναι ιδιότερη έκαβοριασμένο στις σηματικές αντιλήψεις. Είναι ο Hubur ένα ρεύμα μέσα στην λαμπτι: είναι μητρικός «ποταμός»:

Έτοι, λοιπόν, αφού διασύδουμε την πεντιμή διώρυς τελούς έρημο, περιήρχη απελπισίας, πείνας και δίψας με διώρυμα και άγρια θηριά, όπου μπορούμε να εκτεβούμε σε κάθι επίθεση, φθάνουμε στη δυτικής εσσαγής, πριν από τον Hubur, όπου υπάρχει η περιφήνη «Πύλη της Χώρας της Δύσης». (Abui - ereb Samis). Αυτή η πύλη

3. Αμπού - Σιμπέλα.

Δεν είναι η μεγάλη πύλη, η οποία υπάρχει στον Κάτω Κόσμο, είναι η αμετάκλητη είσοδος στον Κάτω Κόσμο (πύλαι «Άδου»). Πρός χρήση θα βρούμε το άρια των εκεί χώρων, προφανώς για τη πέρσασμα της μόνης ερήμου. Ένας τέτοιος «δύσκολος δρόμος» (υρτικής συμμετρίας) είναι «ένας δρόμος που γίνεται με άρια» (υρτικής μαρκάτιμης).

Σύμφωνα με αρκετά κείμενα υπόρκουν μερικά ιδιότερα στόμα εκεί:

Ο «Ανθρώπος της Πούλης», ο «Ανθρώπος του ποταμού του Κάτω Κόσμου και ο «Ανθρώπος του Πλοίου» (ο οποίος ονομάζεται και *Humut-tabal* κυριολεκτικά: «μετέφερε γρήγορα»). Έτσι, με το θαλάσσιο ταξίδι, ολοκλήρωνούμε τη μετακίνηση προς τη Χώρα χωρὶς επιστροφή. Ήδη βρισκόμαστε στην αντίτερη όψη. Εκεί υπάρχει και το *βουνόν*¹⁰ («*sadu hursanu*» ήπιας λέγεται) για το οποίο έχουμε πλήρωφορίες στον «Μύθο του δασιόλη της Κούτζα» (η Κούτζα είναι ο κεντρικός χώρος λατρείας του Νεργκάλ, βαθυλανιακού Πλούτοντα). Στο

βουνό αυτό γεννήθηκε και θεμελιώθηκε από την ίδια την *Tiamat* η πόλη και ο λόρδος του Κάτω Κόσμου «*otan η θεοί δημιούργησαν άποιμε με σώμα πουλιών σπηλαιών και άνδρες με πρόσωπα γύρω*». Εκεί υπάρχει γενικότερα το «*οπίτη του βουνού*» (ο νομασμένο εκκριτική, αστυριακή παραφθώρα του συμμεριακού *E-KUR*). Άκούμη υπάρχει σε «κύριος της οικίας», ο *θεῖ-սυθι*.

Μετά από όλα αυτά κατεβαίνουμε στον Κάτω Κόσμο, στο συντέρω τμήμα των δύον κείναι τώρα κάτω από τη γη των ζωντανών, το οποίο θα μας δώσει την εντύπωση θωλωτού σπηλαίου.

Υπάρχουν όμως και άλλα δρομολόγια προς τον Κάτω Κόσμο: «*Ένας παρεμφερής κύκλος διαγράφεται από τον Samas των βαθυλανιακού Φαέθενα, ο οποίος βιβλίζεται στη Γη σε ένα σημείο, πέρα από την ταπτική, για να διασχίσει για μαριστή φορά - κατά την διάρκεια της νύχτας τη γη από κάτω, ώστε να επανεμφανίσει την επομένη τη πρωί στην άλλη - ανταντική - άκρη, σύρος διλογικά*» (εκ. 2). Ο *Samas* έρχεται συ

χνά σε επαφή με τους νεκρούς¹¹. Άλλωστε έχει οικατά επινοεί ότι «*Samas και Nergal είναι ένα-*».

«Άλλες είσοδοι είναι οι κοιλότητες (*tak-karu*), τα σπήλαια (*hurru*) και οι τρύπες στα θουνά, οι υπόγειοι κοιλιοί χώροι, τα διάφορα πηγάδια και βάραβρα (αστυριακά berutu, εβροικά bor), οι διακλείσεις (ui-gissu).

Μια τελευταία είσοδος ήταν η πολ Κοντινή και η πολ Συνηθισμένη: κάθε τάφος ήταν μια άμεση είσοδος στον Κάτω Κόσμο, ένα πέρσαμα...

Το Κάτω Ημισφαίριο χωρισμένο σε τρία επιπέδα, το ομέως κάτω από τη γη χώρου των νεκρών (ερετοί elltu), του χώρου του πρωταρχικού Αρρύ (ερετο qabliu) και του απώτατου σημείου της Αυλής των 600 Apumkaki (ερετο sapilu), είναι διαμονή του θεού Έα Φέρε πολλά σύνδρομα και επιθέτα, δέλγαμα και αυτό της προσοχής και της μελέτης, την οποία οι προσέφουν. Το γενικότερο όνομα είναι ερετο (Κόλαση, Κάτω Κόσμος). Τα σύνδρομα arallu¹², lammu¹³ και Ganzer¹⁴ αποδίδονται στα βαθυλανιακά την έννοια της κάτω Γης του «Άδη (α+ιδείν), όπου δεν βλέπουμε τίποτα. Το άλλο σημαντικό και συγχρόνως ονόμα Kigallu περιγράφει τον μεγάλο χώρο Κάτω και δίνει την εντύπωση βάθους (ή σπιλού) η οποία σπηλίεται τη γη των ζωντανών. Ο Nabu Kudumiti-usur, ο γνωστός στα ελληνικά ως Ναδουζοχοδόνθαρος υπερηφανεύεται ότι κατόρθωσε ώστε να φύσουν την θεμέλια του ανακτορού του μέχρι το χώρο του Kigallu¹⁵. Ο τάνος Kigallu αντιποιείται στο εβραικό-βιβλικό sheol, χώρο των νεκρών¹⁶, χώρα της δικαιοδοσίας τους».

Θε συμπληρώνουμε την εικόνα του Κάτω Κόσμου, κάνοντας έναν περίτοντα στους εκεί χώρους και διακίνοντας τη διαδιδοκτίες και καταρραγματένες μορφές. Βέβαια, ως περιπλανήσουμε μέσα στις σκόνες, τις λάσπες, το σκοτάδι. Το περάστιο σπηλαιό, ως διακίνουμε το βουνό Arali. «Ένα ανάκτορο αναφέρεται προς χρήση των θεών στο εσωτερικό αυτού του βουνού, ώστε να μας επιτείνει την εντύπωση σπηλαιού.

4. Ντέιρ-έλ-Μπάχαρι: ο ναός της Χατσεψούτ

Υπάρχει δύμας και μια απέραντη ποικιλία, η μητρόπολη του Κάτω Κόσμου: διακρίνονται πύλες¹⁷, οι οποίες μας αφήνουν να υποθέσουμε πώς την υπάρχη αλλεπάλληλον ομόκεντρων τεχνών. Τα ίδια τα τείχη δεν αναφέρονται άμεσα, δύμας η περιγραφή διαφόρων, συνήθως επτά, πυλών δίνει την εντύπωση κλειστής, περιχωρακωμένης πόλης. Στην Πύλη (ή στις πύλες) υπάρχει θυρώρας. «Τύλη αιχμαλώτων» φυλάσσεται από τον αδισιστότο Νέντο, ένα τέρας με κεφάλι λιονταριού και πόδια πουλιού, τον οποίο παραμαζόμαστι με τον ελληνικό Κέρβερο.

Στο κεντρικό σημείο της σχανούς υπόγειας πολιτείας υπάρχει και το ανάκτορο από λάπις λαζαλί (Άιδος δύμας) εκεί δεν θα μπορέσουμε να πειραιώρθουμε διδύτι δεν θα μας το επιπλέψει ο Νεδύ¹⁸. Ήδη διακρίνουμε δρόμους στη Μητρόπολη του Κάτω Κόσμου.

O Nergai, η Ereskigal, ο αύμασμους του Nergal, ο Isum, οποίς και διλοί οι θεοί, οι οποίοι παρεπιδημούν εκεί είναι αυτοτρόποι, θλιβεροί, θλιμμένοι. Υπάρχουν και τα παιδιά του Κάτω Κόσμου: οι ποιλί ζου είναι το πουλιά της μοίρας. Υπάρχει ακόμη ένα ον, μισό λιόνταρο και μισό πουλιά, τον οποίο το ένδυμα αποτελείται από φτερά, που προσαύρισε δεδιασμό μπροστά στον Έα, ανώτατη θέση του ωκεανού, από ένα συνδιαλέγεμένο θέση. αυτός είναι ο θάνατος, ο οποίος υφίσταται τη δίκη του. Είναι μια συνηθίσμενη αναπάρσταση μέσα στην θαυματουργική τέχνη. Ο Ναταρού, ανώτατος δεύτερης της Ereschigal και θεός χολέρας και των καταρών, αντιπροσωπεύει συχνά την μοίρα. Υπάρχουν σκόπιμοι άνθρωποι (άνθινοι άνθρωποι) οι οποίοι ήρθαν, είναι και μερικοί νεκροί θεοί (ιλιοί)¹⁹. Ένα σον, φύλακας του νερού της Ζώνης, χωρίς φύλο, δημιουργήμενό από τον Έα. Γιατί υπάρχουν αναγνιθόλα πηγές²⁰ από όπου αναδύεται προερχόμενο από τον άμερον αποκάτω ευρισκόμενο Αρρύ. Ούτας πριν από αυτόν το κόσμο, το βαθύτερο των νεκρών δεν παιει να είναι κατοικία κακών πνευμάτων και δαιμόνων: «το κακό πνεύμα», ο κακός δαιμόνος, να κατέβει κάτω, μέσα στη γη».

6. Ο απόκομος διάκομος των «καμινάδων νεραΐδών» της Καππαδοκίας.

αποτελεί έναν εξορικισμό²¹. Εκεί, άλλωστε το οκουλήκι δεν πεθαίνει ποτέ.

Τέλος εκεί, κοντά στην πηγή του νερού της Ζώνης, υπάρχει το φυτό της Ζώνης και οικύκια διακρίνουνται στην όχθη του ποταμού του Κάτω Κόσμου. Είναι πλεούμενο, φορτιώμενο με ένα άλογο.

Η έννοια θολωτού σπηλαίου, η οποία αποδίδεται στον Κάτω Κόσμο οφείλεται την καταγωγή της στην παλαιά χρήση σπηλαίων για ταφές. Αργότοι οι τάφοι, θεωρήθηκαν ανολγήματα, περάσματα προς τον Κάτω Κόσμο, φυσικό ήταν να επεκταθεί και στα οπίλα της ένονα χώρου του Κάτω Κόσμου. Βέβαια είναι ένας κοινός τόπος ότι τοπικά οπλίσια στην χρήση απέκτησαν ιερό χαρακτήρα και κατέληξαν να είναι χάροι (χρύσιοι) λατρείας. Εκείνο, για το οποίο δεν μπορούμε να αμφιβολείσουμε, είναι, όπως υπήρχαν ορμέμενα «βιαίτερα» και ξεχωριστά στις πρωτέαντα σπηλαία χαρακτηρισμένα από τον χρόνιο χαρακτήρα τους.

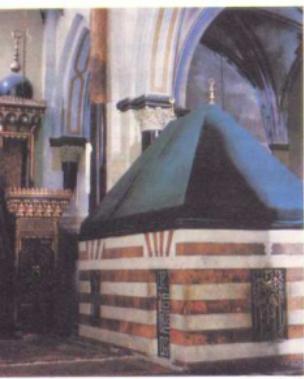
Γεγονός είναι ότι από την παλαιολιμνική εποχή έχουμε τοπική ευρήματα στη σπηλαιά.

Από την πρώιμη εποχή του οιδηρού (900 π.Χ.) έχουμε το σχηματισμό των τυρινών σπηλαιών μετά από άδεινη μέσα στο δρέχο, αυτό αποτελεί μια ένδειξη για το χρέος χαρακτήρας του σπηλαίου σφόδρα στρέπτεια στην άνηστηρη μετασχηματισμό της κοιλότητας μας πλαγιά του λόφου ή του βουνού για να βάψουμε το νεκρό. Στην Aiyunto έχουμε δύο είδη λαζεύτων τάφων: ο αληνής λαζεύτος τάφος (πάτες)²² εστιώμενος δημιουργία κοιλότητας μέσα στο δρέχο. Το άλλο είδος (ημιοπός) συνιστάται στο τοπικό οικήμα το οποίο έχει πρόσωση έδυν από το δρέχο. Στο Αιμούτο Σίμπελ (εικ. 3), ο λαζεύτος χώρος χώροις φθάνει 60 μέτρα μέσω στο βράχο λόφο και η πρόσωση αποτελείται από τέσσερις καθισμένους καλοσώμους, ύψους 20 μ. περίπου. Το καλλίτερο δείγμα πρώτους δρίσκεται στο Ντέρ-ελ-Μπάχαρι ο ναός της πρώτης φαραού Χατσαφούτ (εικ. 4). Ενα δείγμα πηγαδιών στην Παλαιοτήτη είναι το σπηλαίο Μακ-πλέλοχ²³, τόφος των πατριαρχών και μητριαρχών (εικ. 5). Το σημείο στο οποίο βρίσκεται αυτό το κεντούτιο (Hebron) είναι ίδρυς χώρος και το λαζάρι²⁴ σαν πρωτεύουσα του Δαυίδ και χώρος όπου σύγκανε ο Αβράμ. Ένα είδος

ημιοπέους είναι επίσης το μοναστήρι του Αγίου Γεωργίου στην Παλαιοτήτη, ενώ φημισμένες νεκρικές κατοικίες σε σπηλαία δρίσκονται στην Πέτρα της Ιορδανίας. Τέλος δεν θα πρέπει να ξεχάσουμε ότι ένας ολόκληρος λόας, ο οποίος ζώστε στις βόρειες άκρες της Μεσοποταμίας, χώρος όπου υπήρχουν πολλά σπηλαία, ονομάζηκε από τους θαυματουργούς ήτητη, ονομάζηκε από το οποίο έχει επιμολογία από τη δαβαλινιακή λέξη ητητη=σπηλαίο. Οι τριγυλοδύτικες κατοικίες των ηφαιστεογενών κατοκευασμάτων (καμινάδων νεραΐδων) του δρόμου Αρρέας της Καππαδοκίας, χρησιμεύουν στους αναχωρητές των πρώτων αιώνων. Οι σπηλαιοειδείς αυτοί χώροι ευρίσκονται μέσα στις πολυάριθμες (50.000 γήινες προεξοχές 10-15 μέτρων ύψους εικ. 6).

Υπήρχαν δύμας και φημισμένα σπηλαία, για άλλες όχι ταφικές χρήσεις, όπως π.χ. το σπηλαίο της Ζεϊφ, στο σημερινό βορειό Ιορδανία, όπου, κατά την παράδοση, ο Σεμ εμελέτησε την Τορόχ²⁵. Υπήρχαν σπηλαία για προσευχές, όπως η κοιλότητα από τον Ιερό Βράχο του δρόμου Σίμπελ²⁶. Ωστόσο ένας χρόνος χαρακτήρας διακρίνεται, εξαιτίας της αντιλήψης, ότι όχι μόνον ο Προφήτης άλλα και οι ψυχές συγκεντρώνονται σ' αυτό το σπηλαίο για να προσευχήθουν. Σύμφωνα με το Κοράν (17:1) η φωνή του δράγου, ο οποίος καλύπτει το σπηλαίο, είχε μάλιστα στον Μαύρη²⁷. Πλουτίζουμε τις τοπογραφίες γνώσεις μας σχετικά με αυτό το σπηλαίο, παρτηρίζουντας ότι, σταν ο Δαυίδ θέλοτε να μετακινήσει το δράγο για να θέσει τα βεμέλια του Ναού, φάντακε η άθυουσα²⁸. Είναι λοιπόν μια φραγμένη διδούσα εδώ μέχρι τη πρωταρχική υδατινά συγκροτήματα του Κάτω Ημιφαραρίου!

Γενικά τα σπηλαία και οι τάφοι είναι χώροι αντιτέθησαν ως προς την έννοια του «καλού τόπου»: 1) η αντιλήψη αντίθεσης μεταξύ ζωής και θανάτου (θάνατος, «πατού» σημαίνει κάθοδο στον τάφο)²⁹. 2. Η αντιλήψη του χώρου όπου συγκαλύνεται και συνέρχονται οι νεκροί (ο κάθε τάφος και το κάθε σπηλαίο καταλήγουν εκεί)³⁰. 3. Ο χώρος στον οποίο «απολήγουν» τάφοι και σπηλαία είναι μέρος του Κάτω Ημιφαραρίου και ενδεχομένως ο βαθύτατος: 4. Οποιος πη-

5. Ο τάφος του Ισαάκ στο ημιοπέος Μακ-Πελάχ. Εβρών.

γαίνει εκεί, δεν γυρίζει⁴⁴. 5. Δεν υπάρχει διαχωρισμός μεταξύ του τόφου ή του σπηλαίου και του Κάτω Κόσμου, οποιον απολογεῖται⁴⁵.

Τελειώνοντας σημειώνουμε την καταγγή της τοπογραφικής παρομοιώσεως του Κάτω Κόσμου με σπηλαίο. Αφότου επικράτησε η άποψη ότι σπηλαίο, τάφος και Κάτω Κόσμος είναι ένα, έγινε μια προσπέσεια να δρεπούν οι σέρβες. Η βενιά των σπηλαιών - τημάτων του Κάτω Κόσμου αντιστοιχούσαν καλλίτερα στην ήδη επικράτησαν σηνιτλήν για απένταση, καθώς διαχωριζόταν πολείτευ του Κάτω Κόσμου και για ένα ανάτορο χωρισμένο σε πολλές αιώνες⁴⁶. Εξάλλου η κατάταξη των επόμενων τειχών συμφέρει με τις βαθυλιακές αντιλήψεις μεταδόθηκε και στους Έβροις. Η ίδια αντιλήψη έγινε τους Αιγύπτιους να χωρίσουν το βασίλειο των νεκρών σε δύοσέα «σπηλαία». Άλλα, ενώ στην αιγυπτιακή αντιλήψη του Κάτω Κόσμου τα σπηλαία είναι σημείο επορθής χθονίων θεότητων, συναντήστηκαν ιερέων πετράτων και χώρων πτυχής του Νείλου, αγνοούμε ότι οι λαζαρεύοντες τάφοι έγιναν κατ' απομόνωση σπηλαίους και γενικά χθονίων χώρων ή του συραύνου;

Όμως ο φρικτός βαθυλιακός Κάτω Κόσμος θα περιγραφεί και από μια ειδική λέξη (πακύω), η οποία σημαίνει την σπηλαιώδη κοιλότητα με πηγές: Ο «Ειναί» - «βασιλικός του Αρύ και κύριος του πακύω»⁴⁷ και ο Sarrukin (Σαργύν II) θα συναντήστηκαν να περνάει την περίπτωση του πακύου κατά την κατοσκευή μιας δύναργας θάδεων 21 αιώνων στην πρωτεύουσα του, Dur-Sarrukin (πηγ. Khor-sabād)⁴⁸.

Ο χαρακτήρας χθονίων χώρων, του οποίο έχουν τα σπηλαία στην σηματική αντιλήψεις⁴⁹ και ο οποίος πρόβλασε την εικόνα σπηλαίου στην γεωμεραρχική και τοπογραφική διάληξη του Κάτω Κόσμου υποχύπηρε πράκτη μετό τον τρίτο χιλιόποιο του λα-λάμ. Επότε προβλέπουν σε αυτά με μια αίσθηση αναμνήσεως και το συναντήσθημα της ελπίδας και περιμένουν να φανεί από το σπηλαίο της Σαμάρρας⁵⁰, το πρόσωπο του οποίο εκεί κρύψτηκε και ζει: Η ελπίδη της αναγέννησης του κόσμου με το πλήρωμα του χρόνου: ο διάδεκτος Ιμρῆς.

Σημειώσεις

1. Cuneiform texts from Babylonian tablets in the British Museum. 1896 κ.ε., XXV, 35 Rr 15. Ο τρόπος τονίζει την φύση θεού πολέμου, φωτιάς και αρρώστεως.
2. Βλέπε Γέννεση 1.6. Επιμ. Eliš 1. 1-3, Όμηρος, Ιλιόδ., XIV, 201, 246, Rig Veda I, XIII, 19, X, XIX.
3. Ήδηκός χαρακτήρας του ανύντι κατά δαιμόνων. 1. Ninurta ενάντια στον Asag (επιμολογία από την ασσυριακή Λέξη ασακκού: δαιμόνας) στην ανδύλωσα από τη Malatya και τα Karatepe. Virolesbad, Astr. Istar, XXVIII, 12-24. 2. ίωβ 3.8, Φαλμός 74: 13-14, 89: 10-11, 93, Ηοΐδαις 27:1, 30:7, 51:9-10, Αθέακουμ 3:8.
4. Φιλοσοφικός χαρακτήρας της θεωρίας των αντιθέτων: Εκκλησιαστ. 33:15, 42:24, Αναβάνωντος (θλ. Simplicius); Πιθαγόρας (θλ. Αλέξανδρος Πολυάστων στον Διογένη Λαζαρέττη VIII, 24). Αριστοτέλης, Φυσικά 1.4.

5. Είναι οι υπάρχοντες καλεσόν, ο οποίος αντιστοιχεί στην υάλινη θάλασσα της Αποκάλυψης του Ιωάννη (Δ.Δ.). Οι πύλες του (βάθη αρψ!) τοποθετούνται προφανώς στα

σημεία εποφής του ζωδιακού κύκλου με τον ουρανό ιστημένον.

5. Φαλμός 78:23, 104:3, 135:7, 148:4, ίωβ 9:9, 37:9, 38: 12,22.
6. ίωβ 38:25.
7. Παροιμίες 8:24.
8. Γέννεση 8:2, 49:25, Δευτερονόμιο 33:13, Φαλμός 18:16, 24:2, 136:6, ίωβ 38:16.
9. Παροιμίες 8:25, Φαλμός 46:3.
10. Μόσχηδή hā-tres στα εβραϊκά: Ηοΐδας 24:18, 40:21.
11. Γέννεση 2:5.

12. Noldé στο Z.D.M.G., 40, σελ. 737.
13. Αριβόλιος 20:5. Ηοΐδας 5:6, 7:24, Δευτερονόμιο 8:15, Ιερεμίας 4:11.
14. Ηοΐδας 3:4- 9:15.
15. Ηοΐδας 34:12.
16. Μαλαχίας 1:3.
17. ίωβ 24:5.

18. Θρύοις 4:3.
19. Φαλμός 102:6.
20. Γέννεση 37:22, Ιερεμίας 5:6.
21. Ηοΐδας 33:9, 35:1, 6, 40:3, 51:3, Φαλμός 107:35.

22. Δευτερονόμιο 32:10, Φαλμός 68:7.
23. Επειτικό 26:33, Ηοΐδας 5:17, Ιεζεκήλ 36:10, 33.
24. Φαλμός 78:17, Ηοΐδας 41:18, Ιεζεκήλ 19:13, Οιωτή 2:3, Ιερεμίας 51:43.
25. Α' Σαμουήλ 12:21.

26. Φαλμός 107:40, ίωβ 12:24, 6:18, Δευτερονόμιο 32:10.

27. Δευτερονόμιο 29:22, Φαλμός 107:34.
28. Ρηματική μορφή η οποία προσδιορίζει την παράδοση, η οποία χαρακτηρίζεται ως ψυχή ενοχλημένη για το κακό και τους δαιμόνους (Β' Σαμουήλ 13:20, Ηοΐδας 54:1, 42:14, Ιερεμίας 4:9, Φαλμός 14:3, 40:16, Α' Βασιλεών 9:8, Ιεζεκήλ 27:35, 28:19, ίωβ 21:5, Θρύοις 1:13, 16, 31:1, Γέννεσης 33:28, 29, Ιερεμίας 32:43, 49:33, ίωβ 2:20.
30. A. Heidel, Journal of Near Eastern Studies, 8, 1949, σελ. 233.

31. Αλλώτερο και ο Jahve είναι παρόν στον Κάτω Κόσμο, εφόσον είναι «πανταχού παρόν». Φαλμός 13:9.
32. Προέρχεται από το σουμεριακό Ki-GAL, Chicago Assyrian Dictionary, A, I, 2, σελ. 226 ss.

33. C.A.D., L, σελ. 68a.
34. C.A.D., E, σελ. 308 s.

35. Eberhard Schrader, Keilinschrifliche Bibliothek, Berlin, 1889, III, 2, σελ. 27, 61. Προάρχοντα σημεία βρίσκονται στην παρόληπτη του Σαούλ (Α' Σαμουήλ 28:11) και στην Ανεύδεια (2 Β' Βιρύλων).

36. Φαλμός 16:21, 30:10, 55:24, ίωβ 17:24, Ιερεμίας 31:15.

37. Χαρακτηρίζεται απόλυτος και περιγράφεται ως «γονατιστός», rabisū. Αυτό είναι μετοχή του θήματος rabasū, το οποίο σημαίνει «γονατίζει» στα μητροποντικά και χρησιμοποιείται για τις περιπτώσεις οικούλων ή αφίγον.

38. Journal of Near Eastern Studies, 20, 1961, σελ. 178; Annuaire de l' Ecole Pratique des Hautes Etudes, IVs., 1975-76, σελ. 95.

39. Γέννεση 2:6.
40. Thompson, The devils and evil spirits of Babylonia, I, 109, στην. 280s.

41. Όρος ο οποίος χρακτηρίζει στην αρχαία ελληνική το νάντρο, το σπήλαιο: Ουγρού λιμάδα Δ279, N32. ΕΩ. Οδύσσεας 15, Ηοΐδας Ο 297.
42. Γέννεση 23:9, 25:9, 47:29, 49:30, 51:13, Βλέπε A.B. Grimaldi στην P.E.F.Q. 1912,

σελ. 145-150.

43. Μη μουσούλμανοι επισκέπτες δεν ήταν δεκτοί εδώ μέχρι το 1908 και ο πρίγκιπας της Ουαλίας μελλοντικός βασιλέας Εδουάρδος VII, χρειάσθηκε μια ειδική θιδωρίδιν από τον τότε ουαλάντο.

44. Zer Vilay, Legends of Jerusalem, Philadelphia, 1973, σελ. 236-248.

45. Γέννεση 12, κατά Λουδάν 8:31, προς Ρωμαίους 10:7. Αποκάλυψη 9:1.

46. Φαλμός 16:20, 30:10, 55:24, ίωβ 17:14, Ιερεμίας 31:15.

47. Δευτερονόμιο 32:22, Ηοΐδας 44:23, Ιεζεκήλ 26:20, 31:14, 32:18-24, Φαλμός 86:13, 88:7, 139:15, Θρύοις 3:55.

48. Β' Σαμουήλ 12:23, ίωβ 7:9, 10:21, 16:22.

49. Αριβόλιος 16:29, Γέννεση 47:30, 37:35.

50. Παροιμίες 7:27.

51. Ηοΐδας 38:10; Φαλμός 9:14, 107: 18, ίωβ 17: 16, 38:17.

52. Στηριγματιρή προς Agum Kakrimes (Eberhard Schrader, Keilinschrifliche Bibliothek, Berlin, 1889 III, VR. 33), καθ. Silvia, Hin. Burdig. 2.

53. Annalen sarukkin 323.

54. πρβλ. Το σπήλαιο του Μωυσή και του Ηλία στη σύρη Χορέμι κατά Silvia, Hin. Burdig. 2.

55. Iraqi Directorate of Antiquities. The Door of Disparity at Samarra, Baghdad, 1938.

Βιβλιογραφία

Kunt Talqvist: S.AKK. Namen der Totenwelt Helsingfors 1934.

R.P. Dhomme: Le séjour des morts chez les Babyloniens et les Hebrews pp. 59-78 R.V. Nouvelle serie 4^η année No Janvier 1907.

R. Dussaud. Les religions de Babylone et d'Assyrie P.V.F. 1949.

Expression du Sacré dans les grandes religions I. Proche Orient Ancien, J. Ries, H. Saures, G. Kestemont, R. Lebrun, M. Giebert Louvain la Neuve 1978. (Hittites - Montagnes, rivières, sources p. 176).

E. Ebeling. Tod und Leben nach der Vorstellungen der Babylonier. Berlin - Leipzig 1931.

A. Piankoff. Le livre des quererts, Le Caire, 1946, BIFAO 41-45.

Johs. Pedersen, Israel, its life and culture, Kopenhagen, 1964.

A. Jeremias. Handbuch der altorientalischen Geisteskultur, Berlin, 1929.

The Infernal Character of Caves in the Semitic Conception

K. Megalommatis

Caves in the Semitic conception represent an infernal space which is considered to be part of the under world. This element occurs in the Indo-European and especially in the Greek religion. Earth openings such as caves, precipices, springs and rivers function as accesses to a world situated under that of the living, that is, under our world.